

Zbigniew Janczewski

"Exclusio boni fidei jako symulacja zgody małżeńskiej (kan. 1101 § 2 KPK)", Grzegorz Leszczyński, Łódź 2004 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 48/3-4, 301-303

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Grzegorz Leszczyński, *Exclusio boni fidei* jako symulacja zgody małżeńskiej (kan. 1101 par. 2 KPK), Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 2004, ss. 280.

Problem symulacji zgody małżeńskiej w odniesieniu do wymiaru wykluczenia dobra wierności małżeńskiej wzbudza zainteresowanie kanonistów, ze względu na częste przypadki pojawiania się tego tytułu w sądowych sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa. W społeczeństwie następuje bowiem coraz częściej zanik szacunku dla wzajemnej wierności małżonków. Wśród kanonistów i sędziów trybunałów kościelnych można natomiast zauważyć pewną różnorodność interpretacyjną omawianej kwestii. Ks. Grzegorz Leszczyński w swojej monografii przedstawia wykluczenie dobra wierności jako wykluczenie istotnego elementu małżeństwa rozumianego w ujęciu kan. 1101 par. 2 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. Opiera się przy tym na źródłach doktrynalnych i sądowych, uwzględniając rozwój historyczno-prawny zagadnienia, a także sposoby dowodzenia procesowego tego tytułu nieważności.

Książka składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, wykazu skrótów, bibliografii, a także streszczenia i spisu treści (napisanych w języku polskim i włoskim). Liczy 280 stron.

Tak jak to zostało zasygnalizowane wcześniej, problem niedochowywania wierności małżeńskiej, coraz częstszego rozpowszechniania się tzw. wolnych związków wciąż mocniej zakorzenia się we współczesnej rzeczywistości, zwłaszcza w cywilizacji świata zachodniego. Spotykają się z nim nie tylko duszpasterze, lecz również pracownicy sądów kościelnych. Autor monografii stawia sobie za cel ukazanie w jak najszerszym wymiarze kwestii *exclusio boni fidei*. Chce również uwydatnić rozbieżności istniejące nie tylko w samym rozumieniu dobra wierności, ale również w interpretacji nieważności małżeństwa z tego właśnie tytułu. Ks. G. Leszczyński argumentuje tezę, że *exclusio boni fidei* jest formą symulacji częściowej, która polega na wykluczeniu istotnego elementu małżeństwa. Pierwszy z rozdziałów książki ukazuje współczesne rozumienie małżeństwa w jego wymiarze personalistycznym, a także pojmowanie przedmiotu zgody małżeńskiej. Przedstawia także kwestię symulacji, w kontekście umiejscowienia przedmiotu wykluczenia dobra wierności między istotnymi elementami, lub przymiotami małżeństwa w rozumieniu kanonu 1101 par. 2. Przeprowadza zatem wnikliwe rozważania na temat

przedmiotu zgody małżeńskiej. Ukazując dotychczasowe badania, stara się wypracować koncepcję przedmiotu zgody, zgodną z personalistyczną wizją małżeńskiej wspólnoty.

W rozdziale drugim czytelnik zapoznaje się z pojęciem dobra wierności. W kontekście historycznym zostało tutaj szczególnie zaakcentowane rozumienie jedności węzła małżeńskiego i wynikający z niej obowiązek wierności, zarówno w prawie rzymskim, jak również w Piśmie Świętym, teologii Ojców Kościoła, a także w niektórych ważniejszych dokumentach kościelnych.

Trzeci rozdział omawianej książki ukazuje przedmiot wykluczenia wierności małżeńskiej, od okresu przed Kodeksem prawa kanonicznego z 1917 r., w tymże kodeksie, dalej w orzecznictwie sądowym, aż do Kodeksu prawa kanonicznego papieża Jana Pawła II. Autor zwraca uwagę na utożsamianie wykluczenia przymiotu jedności małżeńskiej z *exclusio boni fidei*. Konsekwencją takiego ujęcia było przyjęcie tezy, iż jedyną formą wykluczenia dobra wierności, jest wykluczenie wyłącznego prawa małżonka do utrzymywania relacji seksualnych z współmałżonkiem, które ze swej natury zmierzają do zrodzenia potomstwa. Nie niweczył jej natomiast zamiar niedotrzymania zobowiązań wynikających z wyrażonej zgody małżeńskiej. Stan taki trwał aż do precedensowej sentencji coram De Jorio, wydanej w 1963 r., w której stwierdza się, że dobra wierności nie można utożsamiać z przymiotem małżeństwa, lecz raczej z jego elementem. Sędzia ten postawił zatem zupełnie nową tezę.

Ks. Leszczyński analizuje argumenty przytaczane przez De Jorio oraz innych autorów popierających takie stanowisko, a także jego przeciwników. Ostatecznie opowiada się za rozdzieleniem *bonum fidei* od *unitas*. Należy również do zwolenników stosowania dwóch różnych tytułów procesowych, w przypadku wykluczania przymiotu jedności i dobra wierności.

Rozdział czwarty omawianej monografii stanowi wykład dotyczący możliwych sposobów wykluczania dobra wierności. Ukazuje rozumienie pozytywnego aktu woli jako „chcenie nie”, w odróżnieniu do „niechcenia”, czyli działania pochodzącego z woli pozytywnej i polegającego na jej stanowczości. Taki pozytywny akt woli skutkuje nieważnością małżeństwa, o ile wyklucza prawo współmałżonka do wyłączności seksualnej. Podaje również konkretne sposoby wykluczania *bonum fidei*, jak ograniczenie obowiązku wierności małżeńskiej, prawo dotyczące relacji pozamałżeńskich, prawo do relacji homoseksualnych, itd. Z lektury tego rozdziału nasuwa się wniosek, iż *bonum fidei* jako przedmiot częściowej symulacji małżeństwa nie odnosi się do *unitas*, ale jedynie do wierności. Natomiast wykluczenie przymiotu jedności, pociąga za sobą wykluczenie wierności małżeńskiej.

W ostatnim rozdziale autor zajmuje się procesowym dowodzeniem wykluczenia *bonum fidei*. Podaje środki dowodowe, wykorzystywane w orzecznictwie, takie

jak zeznania świadków, sądowe przyznanie się stron, tzw. *causa simulandi*. Zwraca także uwagę na okoliczności odnoszące się do woli kontrahenta, służące do wypracowania dowodów z domniemania. Na końcu rozdziału ks. Leszczyński przytacza inne tytuły nieważności małżeństwa, pozostające w ścisłym związku z tytułem *exclusio boni fidei*. Chodzi tu o błąd wykluczający wolę, wykluczanie dobra małżonków i zgodę warunkową. Niezwykle cennymi są jego uwagi, odnoszące się do domniemań sędziowskich. Okoliczności poprzedzające zawarcie małżeństwa, a także te, które mu towarzyszą i następują później, ułatwiają sędziemu w odkryciu prawdziwej intencji kontrahenta i rozstrzygnięciu o ważności lub nieważności rozpatrywanego małżeństwa.

W przygotowaniu omawianej monografii autor korzystał ze źródeł prawnych, takich jak Kodeksy Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r., publikacji wyroków Roty Rzymskiej oraz innych ich rodzajów – biblijnych i teologicznych. Cytuje również bogatą literaturę opracowywanego przedmiotu, krajową i zagraniczną (włoską, francuską, angielską). Stosuje metodę historyczno-prawną, dogmatyczno-prawną i analityczno-syntetyczną. Książka zawiera bardzo wnikliwe rozważania i interesujące wnioski. Jest zatem niewątpliwym przyczynkiem do dalszego rozwoju badań kanonistycznych nad problemem *exclusio boni fidei* w kontekście symulacji zgody małżeńskiej.

ks. Zbigniew Janczewski

Ks. Krzysztof Warchałowski, Prawo do wolności myśli, sumienia i religii w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Lublin 2004, ss. 412.

Jednym z istotnych tematów zainteresowań współczesnej myśli prawnej są prawa człowieka. Ich idea narodziła się w europejskim kręgu cywilizacyjnym, wyznaczonym przez etykę chrześcijańską, sztukę grecką i rzymską doktrynę prawną. Nabrała ona szczególnego znaczenia w XVIII i XIX wieku, kiedy to prawa człowieka weszły do państwowego porządku prawnego, zyskując przy tym znaczenie społeczne. Jednak zasadniczo kategoria praw człowieka stała się istotnym elementem życia społecznego po zakończeniu bolesnych doświadczeń II wojny światowej. Odpowiedzią na nie były nowe międzynarodowe instytucje i mechanizmy prawne, stojące na straży lepszej niż dotychczas ochrony praw człowieka. W takim kontekście pojawiło się prawodawstwo międzynarodowe, zawierające normy dotyczące praw człowieka, o charakterze globalnym oraz regionalnym.